

**EURIPIDES, SENECA VE CHRISTA WOLF'UN ESERLERİNDE
MEDEA İMGESİ**

The Image of Medea in the works of Euripides, Seneca and Christa Wolf

(Makale Geliş Tarihi: 25. 04. 2018 / Kabul Tarihi: 05. 06. 2018)

Cemile AKYILDIZ ERCAN*

Dursun BALKAYA**

Öz

Medea Antik Yunandan günümüze kadar sanat eserlerine esin kaynağı olmuş mitolojik bir figürdür. Medea, ataerkil düşünce tarafından günah keçisi haline getirilen ve çocuk katili anne olarak kendisini sanatın her alanında göstermiş ve sevilen bir izlek olarak günümüze kadar gelmiştir. Bu izleği Euripides ve Seneca'dan farklı olarak ele alan Christa Wolf söylencenin geçmiş izlerini sürmüştür. Bu iki yazarın aksine çocuk katili bir anneyi değil, toplum tarafından çocukları öldürülen bir anneyi ele almıştır. Güç ve iktidar için insanların nasıl ikiyüzlü davrandığını ve kendi çıkarları uğruna her şeyi yapabildiğini romanında yansıtmıştır. Bu çalışmada aynı zamanda kurban izleğine de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Argonatlar Söylencesi, Medea, Euripides, Seneca, Christa Wolf, Günah Keçisi, Kurban.

Abstract

Medea is a mythological figure that has been a source of inspiration for works of art from Ancient Greece to now. Medea, who was made a scapegoat by the patriarchal thought, has been seen in every form of art as a child-killer mother, and that theme has been appreciated until today. Christa Wolf, who applied a different approach towards the theme from Euripides and Seneca, traced the history of the myth. Contrary to those two writers, instead of a child-killer mother, he portrayed Medea as a mother whose children were murdered by the society. How people dissemble to gain power and how they manipulate things for their own benefit are reflected in his novel. This study also includes the theme of sacrifice.

Keywords: Argonauts, Medea, Euripides, Seneca, Christa Wolf, Scapegoat, Sacrifice.

---

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü; *Assoc. Prof. Dr., Ataturk University, Faculty of Letters, Department of German Language and Literature, yildizercan@atauni.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3395-9651>*

** Öğr. Gör. Dr. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü; *Prefector Dr., Ataturk University, Faculty of Letters, Department of German Language and Literature, dursunbalkaya@atauni.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8738-0816>*

I. Giriş

Söylenceler M.Ö VIII. ve VII. yüzyılda Homeros (İlyada ve Odysseus) ve Hesiodos (Theogonia ve İşler ve Günler) tarafından kaleme alınmıştır. Mitlerin tarihi insanlık tarihi kadar eskidir ve o dönemdeki insanların hayatında önemli bir yere sahiptirler, çünkü hem kültürlerinin hem de yaşamlarının merkezine yerleştirmişlerdir bu söylenceleri. İlk çağlardan günümüze kadar yaşamın, sanatın, tiyatroyun, edebiyatın içinde yer alan söylenceler, hemen hemen her alana hitap etmiş ve etmeye de devam etmektedir. Bunlar öylesine anlatılan anlamsız söylenceler değil aksine içinde geliştiği toplumun tarihidir de aynı zamanda. Gerçeklikleri tartışılır ama ilkel düşüncenin geliştirdiği soyut kavramlara bir cevap özelliği taşımaktadır kanımızca. Çünkü bu söylenceler, kahramanlık, korku, intikam, yaşam, doğum, ölüm, sevgi gibi zıtlıkları içinde barındırmaktadır. Nesilden nesile anlatılan ve kaleme alınan bu söylencelerdeki titanlar, tanrılar, yarı tanrılar, doğüstü güçleri olan canlılar, hayvanlar, yaratıklar, bitkiler ve niceleri sanatı ve edebiyatı beslemiştir. Günümüzde de yaşamın her alanında hala tükenmeyen bir güç ve kaynak olarak devam etmektedir.

Mitoloji bilimi masal, efsane, söylence gibi kavramlarla iç içe geçmiş ve çoklukla aynı ifade şeklini çağırıştırır. Aynı zamanda deneyimlerin, bilgilerin, tabiat ve metafizik olaylarla harmanlanmasını insani duyguların tanrısal varlıklara yansıtılmasında ve kişileştirilmesini de söz konusu eder (Irmscher-Johne, 1999: s. 388). Mitolojiyi arkaik kültürün temelini oluşturduğunu söylemek olanaklıdır.

Söylence denildiğinde ilk akla gelen Homeros'un güzeller güzeli Helen'in Truva Prensi Paris tarafından kaçırılmasıyla birlikte Truva Savaşı'nı ele aldığı "İlyada" destanı gelir. Bu destanda Homeros hemen hemen on yıl süren bir savaşı anlatır. O dönemlerde büyük kahramanlık göstermiş kişiliklere, yarı tanrı yarı ölümlü olan Aşil gibi kahramanlara ve savaş sırasında bir grup Olympus tanrılarının Truvalıların yanında, bir grup tanrıların ise Akha'ların yanında yer aldığı dile getirir ve söylencesinde çok katmanlı kahramanlara değinir.

II. Altın Post Söylencesi

Bir diğer önemli söylence ise "Altın Post"dur. Altın Post söylencesi İlyada'dan daha eskiye dayanmaktadır. Altın Post'un ne olduğu ve niçin bu kadar değerli olduğunu anlamak için bunun hakkında kısaca bilgi vermekte fayda olduğunu düşünüyoruz. Altın Post söylencesi karısı Nephele'den sıkılan Yunan kralı Athamis'in ondan ayrılıp Ino ile evlenmesi ile başlar. Ino'nun çocuklarına zarar vermesinden korkan Nephele bu düşüncesinde haksız da değildir. Ino, kral ölünce kendi oğlunun tahta çıkmasını istediği için Nephele'nin oğlu Phriksos'dan kurtulması gerektiğinin farkındadır. Ino bunun için bir plan hazırlar ve böylece o yılın bütün tahıllarını kurutup ülkede kıtlık oluşmasını sağlar. Kralın kıtlıktan kurtulmak için neler yapılması gerektiği konusunda bilgi almak için kâhine bir haberci göndereceğini bilir. Kocasının göndereceği haberciden önce kâhine kendi habercisini gönderir ve kâhine gelecek olan kralın habercisine oğlu Phriksos'u

kurban etmesinin tek çare olduğunu söylemesini ister. Böylece kral halkını kıtlıktan kurtarmak için istemeyerek de olsa oğlu Phriksos'u kurban edilmesi için tapınağa gönderir. Tanrıların habercisi olan Hermes, Nephele'nin yani acılı annenin dualarını kabul edip gökten altın postlu bir koç gönderir. Tapınakta kurban edilmek için Altar'da bekleyen Phriksos ve kızkardeşi Helle'yi, gönderilen bu altın postlu koç aldığı gibi gökyüzünde gözden kaybolur. Avrupa ile Asya'yı ayıran boğaza düşen Helle boğulur. O boğaza Hellespont, Helle Denizi (Çanakkale Boğazı) adı verilir. Altın postlu koç Phriksos'u Karadeniz'deki yabancıların yaşadığı Kolkhis'e götürür. Kolkhis kralı Aietes kızlarından birini bu delikanlı ile evlendirir. Phriksos, kendisini kurban edilmekten kurtaran bu altın koçu tanrılar tanrısı Zeus'a kurban eder ve altın postu da krala hediye eder. Phriksos'un Yunanistan'da kral olan amcasının tahtını yeğeni Pelias el koyar ve kralın oğlu olan İason Pelias'tan gizli bir şekilde büyütülür. Çünkü tahtı zorla ele geçiren Pelias'a kâhin, ayağının birinde sandalet olmayan bir akrabası tarafından öldürüleceği kehanetinde bulunur ve bundan dolayı İason'un hayatta olduğunu bilmemesi gerekir. İason genç bir delikanlı olduğunda ayağında tek sandalet ile çıkagelir ve babasının tahtını amcasından ister. Pelias ise kehanetin gerçekleşmemesi için yeğeninden uzak diyarlarda bulunan Altın Post'u getirmesi halinde tahtı kendisine vereceğini söyler (Hamilton, 2004: s. 82-83).

Aslında altın postu aramaya giden hiç kimse geri dönememiştir, çünkü bu altın post ejderhalar tarafından korunmaktadır ve amca Pelias bunu bildiğinden olanaksız olanı istemektedir İason'dan. Böylelikle sonsuza kadar rakibi olan yeğeninden kurtulacak ve kehanetin gerçekleşmesine de sözde engel olacaktır.

Altın Post'u aramak için İason Argo adlı bir gemi inşa ettirir ve böylece Avrupa'nın ilk büyük gezgini ve denizcilerin lideri olarak söylencelere geçer. Hatta günümüzde bütün yolculukların babası olarak bilinen Odysseus'tan bir kuşak önce bu yolculuğu gerçekleştirmiştir. Dönemin en önemli Herkül, Orpheus, Aşil'in babası Peleus gibi kahramanlar bu tehlikeli ve zorlu yolculuğa katılırlar. Uzun ve yorucu geçen bu yolculuktan sonra Kolkhis'e varırlar ve bu arada Olympus dağındaki tanrılar da Argonatlara yardımcı olabilmek için çareler aramaktadırlar. Zeus'un karısı Hera, aşk tanrıçası Aphrodith'in yanına giderek Kolkhis kralının kızı Medea'nın İason'a aşık olmasını ister. Hiç kuşkusuz aşk ateşine düşen bu kadın büyüleriyle sevdiği adama yardım edecektir. Aphrodit bu görevi aşk tanrısı Eros'a verir ve onun attığı altın oklarla Medea'nın kaderi de çizilmiş olur. İason kral Aietes'ten altın postu istemeye gittiğinde kral ona başarması olanaksız görevler verir. Medea, Eros'un okları ile görür görmez âşık olduğu bu adama babasından gizli her türlü yardımı yapar ve İason'da bu yabancı prensese aşık olur. Medea'nın yardımı ve büyüleri ile İason bütün olanaksız olan görevleri başarır ama kral altın postu vermek istemez, devreye yine Medea girer. Hiç uyumayan sürekli uyanık olan bir ejderhanın gözetiminde olan altın postu Medea'nın yardımı ile çalarlar. İason kendi babasına ve krallığına ihanet eden Medea'yı da alarak Yunanistan'a doğru yola çıkarlar. Kral Aietes altın postu çalan Argonatların peşine düşer ama kızı Medea babasını oyalamak için yanına aldığı erkek kardeşi

Apsyrtos'u öldürerek parçalarını denize atar. Bunu yapmasının nedeni ise babasının oğlunun parçalanmış vücudunu tek tek toplamak için denizde zaman kaybedeceğini bilmesi ve böylece kaçabileceklerdir. Gerçekten de kral oğlunun parçalarını denizden toplarken kendisine ihanet eden kızı ve İason'un adamları ile birlikte denizde uzaklaşmasına neden olur ve acılı baba oğlunun parçalarıyla birlikte Kolkhis'e geri döner.

Medea ise âşık olduğu adamla birlikte hiç bilmediği yabancı bir ülkenin topraklarına doğru yol alır. Eros'un Medea'nın kalbine attığı aşk oku onun mantığını, toplumsal kuralları aynı zamanda aşk uğruna ailesini yok saymasına neden olmuştur.

III. Euripide, Seneca ve Christa Wolf'da Medea

Bizim çalışmamız ise Altın Post'u ele geçirmek için Kolkhis'e yola çıkan İason'u -bazı kaynaklarda Jason olarak adlandırılır- Kolkhis kralının otacı ve büyücü kızı Medea'nın yardımıyla altın postu ele geçirmesinden sonra başlar. Çalışmamızda, Yunan tragedya yazarı Euripides'in Medea'sı, Romalı yazar Seneca'nın Medea'sı ve Alman yazar Christa Wolf'un Medea. Sesler adlı eserlerinde Medea'nın trajedisini ele alacağız.

Christa Wolf aşk, ihanet ve intikam gibi konuları ataerkil düşünce yapısının hâkim olduğu erkek bakış açısıyla değinen Euripides ve Seneca'dan farklı olarak ele almıştır. Her iki yazarın eserinde kadına yüklenen negatif ve cinsiyet ayrımcılığı hemen göze çarpmaktadır. Bir kadın yazar olarak Wolf farklı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır bu söyleneceye ve eserinde Medea'nın ataerkil toplum yapı tarafından nasıl ve ne şekilde günah keçisi ve kurban olarak konumlandığını aktarır.

Medea Karadeniz'in doğusunda, Kolkhis ülkesinde (bugünkü Gürcistan) doğup büyüyen bir kral kızıdır. Kaderini belirleyecek olaylar hiç tanımadığı bir adama âşık olmasıyla başlar. Babasının koruması altındaki Altın Post'un peşine düşen Argonatlardan İason'a yardım ederek babasına karşı gelen ve artık yabancı bir ülkede farklı bir coğrafyada kendini kabul ettirme çabasına giren bir kadının trajedisidir. Elbette ki, bu farklı topluma ve kültüre uyum sürecinde doğal olarak en büyük destekçisi ve uğruna her şeyini geçmişini dahi sildiği daha doğrusu silmek zorunda kaldığı sevdiği adam İason olması beklenilir.

Ve asıl trajedi ise âşık olduğu adam yani İason uğruna babasına ve vatanına ihanet eden bu otacı ve büyücü prensesin nasıl çocuklarını öldüren bir anneye dönüştüğüdür. Sassa Morasi şifacı kadınların anasının Medea (Morasi, 4) olduğunu belirtir.

Medea, büyücülük ve karanlık güçler konusunda yetkin olan Odyssea destanından hatırladığımız büyücü Kirke'nin yeğenidir ve güneş titani olan Helios'un soyundan gelmektedir. Babası Aietes Helios'un oğludur, Medea'nın büyüleri, otları ve iksirleri kullanarak gecenin güçlerini de kullandığı söz konusu

edilir. Kimi anlatılarda “Medeia'nın annesi, Perses'in kızı, Toros dağlarında doğup çöl bölgelerinde yaşamış, insan avlamış ve toprağın ürettiği bin türlü zehri toplamış, tarım yapılan topraklardan uzak Hekate” (Bonney, 2000: s. 62) olduğu dile getirilir. Büyücü Kirke'nin annesi de karanlık güçlerin temsilcisi olarak kabul gören Hekate'dir.

Antik Yunanda büyücü, çocuk katili olarak yer alan Medea söylencesi kendisini her zaman sevdirmiş yazarlara ve sanatçılara esin kaynağı olmuştur. Altın post söylencesini kaleme alanların başında üçüncü yüzyılda yaşamış olan Rodos'lu Apollonius gelir ama altın postu alıp Yunanistan'a dönmeleriyle bitirir söylencesini. İason ve Medea'nın Yunanistan'da yaşadıklarını beşinci yüzyılda oyun yazarı olan Euripides kaleme alır (Hamilton, 2004: s. 82). Çeşitli kaynaklarda söz konusu edilen altın postu bulma söylencesi asıl Medea'nın Yunanistan'da başına gelenlerin ortaya çıkmasıyla kanımızca anlam kazanır.

Euripides'ten, Ovid'e, Seneca'dan Franz Grillparzer'e, yüzyılımızda Christa Wolf'un diğerlerinden farklı ele aldığı Medea, çeşitli anlamlarla kendine edebiyatta ve sanatta yer bulmuş ve her zamanda yer bulacağını ve sanatçılara ilham kaynağı olacağını söylemek yanlış olmaz.

Medea anlam olarak olumlu özellik taşımasına karşın, Euripides tarafından ilk defa çocuk katili olarak edebiyata taşınmıştır. Yaklaşık olarak 2500 yıldır tiyatro, edebiyat, resim, opera gibi sanatın her alanında katil bir anne olarak gösterilir (Aydın, 2016: s. 67). Euripides tarafından M.Ö. 431 yılında yazılan “Medea” adlı mitolojik karakter çok yönlü bir kadın özelliği taşımaktadır. Medea hem hüznü hem de bir o kadar intikam uğruna çocuklarını öldüren bir anne olarak trajik bir karakterdir. Gerçekten hüznüdür, sevdiği adam uğruna babasına ihanet etmiş, kardeşini öldürmüş, vatanını, doğduğu toprakları terk etmiş ama aşkı uğruna her şeyden vazgeçmesine karşın sonradan vazgeçilen bir kadın olmuş ve yabancı topraklarda istenmeyen büyücü olarak ilan edilmiştir. Çünkü kocası uğruna yaptığı fedakârlık yine kocası tarafından yok sayılmış, başka bir kadın için terk edilen bir kadın konumuna düşmüş ve aynı zamanda çocukları da elinden alınarak sürgün edilmiştir. Gururu kırılan ve yok sayılmayı kabul edemeyen Medea hem kocasının evleneceği Prensesi ve babasını, hem de çocuklarını öldürerek kocasından intikamını almıştır. Gerçekten de Medea çocuklarını öldüren bir anne mi, yoksa başka şansı olmadığı için her şeyden vaz geçen kurban mıdır? İlk görüşte aşık olduğu adam için yersiz yurtsuz kalan ve İason ile birlikte geldiği Yunanistan'da yabancı kabul edilen, ötekileştirilen Medea bütün çabalarına karşın kabul görmemenin hüznünü de yaşar. Geldiği bu ülkede büyücülük yapmayı dahi bırakan kadın yaşadığı topluma ve kültüre uyum sağlamak için her şeyi yapar ama bütün bu çabaları hem kocası tarafından hem de içinde bulunduğu toplum tarafından görmezlikten gelinir.

Yunanlı yazar Euripides kesin olmamakla birlikte M.Ö. yaklaşık olarak 480-406 arasında yaşamıştır. Eserlerinde döneminin felsefe ve sofistlik taşlarını da ele alan yazar sevilen entelektüel birisidir. Yazdığı tiyatro eseri “Medea”, İason ve

Glauke'nin evlilikleriyle başlar. Oyunda Medea'nın sütanesi seyircileri kısa bir özetle olayın başladığı ilk noktaya yani geçmişe götürür. Altın Postu bulmak için deniz yolculuğuna çıkan Argonatların efsanesini ve Pelias'ın ölümünü kısaca anlatır.

İason ve Medea'nın iki erkek çocuğu olmuştur ve Korinth'e yerleşmişlerdir. Korint kralı kızı Glauke'yi kahraman İason ile evlendirmek ister ve buna engel olacak olan kadından yani Medea'dan ülkeyi terk etmesini ister. Sürgün edilen Medea çocuklarıyla birlikte gideceği yeri düşünmesi için bir günlük zaman ister. Aslında bu istediği süre, hem kendisini terk eden kocası İason'dan hem de kral Kreon ve kızı Glauke'yi cezalandırmak için intikam planını eyleme sokabileceği zamandır. Kendi eliyle hazırladığı zehirli mücevherleri ve gelinliği çocuklarıyla birlikte kocasının yeni eşi olacak Glauke'ye gönderir. Mücevherler ve gelinlik karşısında çok mutlu olan Glauke hemen gelinliği giyer ve özel büyü güçlerle hazırlanan bu göz alıcı gelinlik alev almaya başlar, kızını kurtarmaya çalışan baba Kreon'da kızı ile birlikte acılar içinde yanarak ölür.

İason bütün olup bitinleri öğrendiğinde artık çok geçtir, çünkü Medea'nın bulunduğu Hera tapınağına geldiğinde karısının çocuklarını öldürüp Ejderhalar tarafından çekilen arabasıyla Güneş tanrısı olan dedesi Helios'un yanına uçtuğunu görür. Euripides Medea adlı tragedyasını kısaca bu şekilde yazmıştır ve sonrası hakkında herhangi bir bilgi eklememiştir. Euripides'den önceki versiyonlarda ise Medea çocuklarını geride bırakarak kaçmıştır. Kralları Kreon ve kızını acılar içinde yanarak ölmelerinden dolayı öfkelenen Korinthos'lular Medea'nın çocukları taşıyarak öldürürler. Euripides ise bilinen bu versiyonu değiştirir ve Medea çocuklarını öldüren katil bir anneye dönüşür. Bu tragedyada ele alınan Medea tiplemesinden sonraki sanat eserlerinde Medea, çocuklarını öldüren acımasız bir anne olarak yansıtılır.

Euripides'in Medea adlı tragedyasında ataerkil bakış açısı hâkimdir ve yazar bu bakış açısını eserin hemen hemen her sayfasında duyumsatır. Kadınlara bu kadar negatif bir bakış açısı ile yaklaşmasının nedenini belki de yazarın kadınlarla ilgili kendi deneyimlerine dayandırmak yanlış olmaz. Çünkü iki kez evlenen Euripides ilk karısından ahlaksız bir yaşam sürdüğü gerekçesi ile boşanır ve ikinci evliliğinde ise mutlu olamaz. “*Antik yazarlar, eserlerinde kadınları kötü göstermelerini başarısız evlilikleriyle göstermeye çalışırlar*” (Euripides, 2017: s. VI) ifadesi bu bağlamda anlamlıdır.

Euripides, Medea'yı acımasız, intikam duygusuyla birlikte her türlü caniliği yapan sevdiği adamla birlikte olmak için kardeşini dahi öldüren vatanına, babasına ihanet eden bir kadın olarak ele alır. İntikam duygusu o kadar yoğundur ki, kocasının başka bir kadını seçip evlenmek istemesinin cezası olarak hem kralı ve kızını, hem de hayat verdiği çocuklarını öldürmesini, yazar çok acımasızca kaleme almıştır. Özellikle çocuklarını kocasını cezalandırmak maksadıyla öldürmesi yazarın kadınlara karşı acımasız ve eleştirel tutumunu da gözler önüne serer. Hatta bu negatif bakış açısını İason'un sözlerinde kendini açığa çıkarır:

*Başka bir şekilde çocuk sahibi olmalıydı insanlar,
var olmamalıydı hiç kadın cinsi. Hiçbir
kötülük kalmazdı dünyada o zaman* (Euripides, 2017: s. 21).

Anne'nin kutsallığını yerle bir eden yazar, ihanete uğrayan kadınların ne kadar acımasız olabileceğini yansıtırken okuyucunun duygularını paramparça eder, bir taraftan hüznün, merhamet, acıma gibi duyguları harekete geçirirken, diğer taraftan öfke, kızgınlık ve şeytani planlar yapan bu kadına karşı trajik bir nefret yıkım söz konusudur.

Aslında intikam için Medea'nın çocuklarını öldürmesi kanımızca Eros'un yani aşkın yıkıcı gücünü vurgulamak içindir. İlk başta da âşık olduğu adam için babasına ihanet eden Medea, daha sonra yine sevdiği adamı korumak için erkek kardeşini öldürmesi, sonrasında kral Pelias'ı gençleştirme hilesi ile kızlarına babalarının vücudunu parçalatarak kazanın içine kandırıp attırması aşkın yıkıcı yönünü gösterir. Aşk her anlamda bir yıkıma neden olmaktadır kanımızca, çünkü ilk başta tutkudan doğan yıkıcı güç sonrasında intikama dönüşerek bu kez sevilen, âşık olana uygulanan bir yıkım olarak karşımıza çıkarken aynı zamanda seveninde yıkımına tanıklık ederiz.

Romalı yazar Lucius Anneus Seneca (İ.Ö.4 - İ.S.65) yaşadığı dönemin ünlü söylev ustalarından ders almış, Stoa felsefesinin ahlak ilkelerini, kader, şans, yaşam ve ölüm gibi antikçağ felsefesinin önemli sorunları üzerinde çalışmalar yapmıştır (Seneca, 2014: s. XX).

Seneca'nın "Medea"sı 1027 dizeden oluşmaktadır ve bu trajedi "aşk ve tutku soluyan sözcüklerin, hüznün ve vahşet içeren sözcüklerle görkemli dansını yansıtır" (Seneca, 2017: s. XXIII) şeklinde ifade edilir. Tiyatro eseri sürgün edilen Medea'nın farklı tanrıları çağırmasıyla ve intikam yemini etmesiyle monolog halinde başlar. İason ve Kreusa'nın düğünü başlamak üzeredir. Medea farklı tanrılara ve tanrıçalara yeminler ederek kurban ritüeline başlayarak zehirli hediyeleri hazırlar. Euripes'in Medea'sından kanımızca daha da kötücüdür bu kadın, çünkü Seneca'nın Medea'sı kötücül bir büyücüdür ve kara büyülerini yaparken çağırdığı tanrıçalar ve tanrılar hep yeraltı ile bağlantılı etrafına korku salan vahşi yaratıklar ile işbirliği içindedir. Özellikle İason'un ikinci eşi Kreusa'ya hediye olarak hazırladığı zehirli gelinliği yaparken iletişime geçtiği yeraltı dünyasındaki kötücül mitolojik figürlere seslenirken kullandığı sözcükler, ortaya çıkan kişilik bölünmesi ve hemen ardından tanrılara isyanı, akıl ile duygu karşıtlığına şiirsel bir dil katmıştır. Sonuç ise Euripides'den farklı değildir, İason'u en can alıcı noktasından yani çocuklarını öldürerek cezalandırır.

Euripides ve Seneca'dan farklı olarak Alman yazar Christa Wolf'un Medea karakteri kötücül, büyücü ve çocuklarının katili değildir. Wolf'ın Medea'sı Yunanistan'a göç eden trajik bir kişilik ve Gürcistan'dan gelen bir Prenses olmasına karşın bütün gücünü kaybeden ve çocuklarının ölümünden sorumlu

tutulan trajik bir karakterdir. Wolf, Medea'yı Yunanlıların kendi barbarlıklarını örtmek için günah keçisi olarak kullandığını eserinde söz konusu eder. Günah keçisi kavramı Tevrat'taki bir ayine dayanmaktadır. Buna göre Yahudi halkı, kendi günahlarını yüklediği bir keçiyi bayramda (barış gününde) çölde kovalarlar (Aydın, 2016: s. 1497). Böylece günahlarını bu keçiye yükleyerek kurtulurlar.

Alman Demokratik Cumhuriyeti yazarlarından olan Christa Wolf'un (1929-2011) "Medeia. Sesler" (1996) romanı altı farklı karakterin dünyasında gelişen olayların on bir içsel monoloğundan oluşmaktadır. Bunlar Medea, İason, Agameda, Akamas, Glauke (Kreusa), Leukon'dur ve çoklu bakış açısı vardır. Yıldız Aydın çalışmasında, yazarın ilk defa çocuk katili olarak M.Ö. 431 yılında Euripides tarafından ele alınan Medea karakterini yeniden ele aldığını ve Euripides'in Medea'sından kimi öğeleri roman kurgusuna kattığını, masalımsı öğeleri yok ederek daha çok akılcı bir şekilde açıklama getirdiğini dillendirir (Aydın, 2016: s. 1476).

Romanın ana karakteri olan Medea, Kolkhis kralının şifacı ve büyücü özelliği olan kızıdır. Kolkhis halkı gibi Medea'da babasının ülkeyi kötü yönetmesinden rahatsızdır ama babasına söz geçiremediğinden Kolkhis'den kaçır. Bu kaçma eylemini gerçekleştirebilmek için İason'a altın postu ele geçirmesinde yardımcı olur. İason'a yardım ederek aslında kendisine ve babasının kötü yönetiminden rahatsız olan arkadaşlarına da yardım eder. Çünkü bu kötü yönetilen ülkeden kaçış anahtarıdır İason ve Argonatlar. Medea ve İason yolculuk sırasında birbirlerine âşık olurlar, evlenirler ve ikiz erkek çocukları olur. İason'un evlenmek istediği Glauke'yi kıskanan bir kadın değil aksine Oistros adlı sevgilisi olan bir kadındır Medea.

Wolf'un Medea'sı aşık olduğu adam için ülkesinden kaçmaz, aksine babasının kötü yönetiminden kaçır ve yolda İason'ı yavaş yavaş sevmeye başlar. Medea ile İason'ın ilişkileri bozulmaya başladıktan sonra diğer kadın ortaya çıkar ve diğerleriyle olan ilişkileri bu şekilde başlar. Glauke kendini öldürür, Medea'nın çocukları o sürgüne gönderildikten sonra Korinthoslular tarafından intikam almak için öldürülür.

Christa Wolf, barbar, göçmen, yabani, kendi başına buyruk gibi Korinthos'lular tarafından negatif özelliklerle donatılan Medea'nın aslında herkesin yüreğine dokunan birisi olduğunu söz konusu eder. Medea, bilici, şifacı ve etrafındaki insanlara kendilerinin ne olduğunu gösteren, ikna kabiliyeti yüksek, kendine aşırı güvenen ve kimsenin karşısında boyun eğmeyen, bağımsız bir kadındır. Bu özelliği Batı yani medeniyetin beşiği sayılan Korinthos'luları rahatsız eder, çünkü onların kadınlarının söz hakkı yoktur: Korinthos'ta, Kolkhis'tekinden farklı usuller vardı, konuşulacaksa önce erkek söz alıyordu, gülünç bir töre; kadının adına bile erkek konuşuyordu" (Wolf, 2000: s. 70).

Wolf'un Medea'sı kimseye boyun eğmeyen, yaşadığı topluma insanları mutlu etmek adına uyum sağlamak için kendinden ödün vermeyen, güç ve iktidar

karşında bile her zaman kendi bildiği doğrulardan vazgeçmeyen birisidir. Bu yüzden iktidar tarafından kibirli, yabancı ve büyücü olduğu söylenerek halkı galeyana getirerek sürgün edilen bir kadındır. Asıl sorun Medea'nın kendisine medeniyetin beşiği olarak dayatılan Korinthos kralı Kreon'un da iktidar için kızını yıllar önce kurban ettiğini öğrenmiş olmasıdır. Medea'nın kendi vatanını terk etmesine neden olan şey de bu kurban edimidir. Çünkü kral olan babası da Kolkis'te kendi krallığını ve gücünü devam ettirmek için Medea'nın erkek kardeşini öldürmüştür. Burada Doğu ile Batının farklı olmadığını özellikle gücü ve iktidarı elinde bulundurmak için kendi çocuklarının kanını akıtmaktan sakınmayan egemen güçlere vurgu yapar yazar. Christa Wolf, ataerkil güçlere, kurallara itaat etmediği için cezalandırılan, tıpkı bir günah keçisi gibi toplumun günahlarını yüklenerek kurban haline getirilen Medea'nın trajedisini ele alır.

Kurban ritüeline baktığımızda, özellikle çocukların kurban edilmesi izleği hem mitolojide hem de semavi dinlerde ortaya çıkmaktadır. Kutsal metinlerde İncil ve Tevrat'ta Hz. İbrahim'in karısı Sare'den olan oğlu İshak'ı, Kuran'da ise cariyesi Hacer'den olan oğlu İsmail'i kurban etmesi için gördüğü rüya aktarılır. Hz. İbrahim bu ritüeli gerçekleştirmek için eyleme geçtiğinde tanrı gökyüzünden bir koç indirtir ve onu kurban etmesini söyler. Mitolojide ise hafızalarda kendine yer edinen ise Altın Post söylencesindeki kurban edimidir. Bir diğeri ise Truva savaşının komutanı olan Agamemnon av tanrıçası Artemis'in kutsal geyiklerinden birini öldürdüğü için tanrıçanın Truva'ya hareket etmek isteyen gemilerin yelkenlerinin yola koyulması için gerekli olan rüzgârları engellemesiyle ortaya çıkan söylencedir. Kâhinler bu durumdan kurtulmaları için kızı İphigeneia'yı tanrıçaya kurban etmesini Agamemnon'a söylerler. Tam kızını kurban edeceği sırada Artemis geyiklerinden birini yollar ve İphigeneia'nın yerine bu hayvanı kurban etmesini söyler. Kurban edimi daha önce de değindiğimiz gibi hem mitolojide hem de kutsal kitaplarda söz konusudur ve bundan dolayı da sanatın vazgeçilmez izleklerinden biri olarak kendine yer edinir.

Christa Wolf'un "Medea. Sesler" adlı eserinde ise çocukların kurban edilmesi, aynı amaç doğrultusunda, ama iki farklı yerde gerçekleştirilen iki olay olarak karşımıza çıkar. Doğuda Kolkhis'te kral Aietes için oğlu Absyrtos'u, batıda ise Korinthos'da Kral Kreon kızı Iphinoe'yi kurban eder. Her iki kurban edilme olayında da amaç aynıdır: Güç ve iktidar. Wolf'un Medea'sı bu iki kurban edilme olayının biri yüzünden doğudan, yani kendi vatanından batıya kaçar. Medea bu kurban olayı yüzünden batıya kaçmıştır, ama burada da Korinth şehrinin kralının da yıllar önce sarayın gizli mahzenlerinin birinde kendi kızını öldürdüğünü tesadüfen öğrenir.

Batıda bir yabancı olduğu için iktidar tarafından bir türlü kabul görmemiş olan Medea'nın tesadüfen de olsa bu gizli ve tehlikeli bilgiyi edinmiş olması, hem onun sonunun hem de başka bir felaket dizisinin başlangıcı olur. İktidar ve güç sahipleri için Medea'nın yok edilmesinin en kolay ve iyi yolu, bundan sonra onu her kötü olaydan, felaketten sorumlu tutmaktır. Kral ve yandaşları deprem, salgın

hastalıklar gibi felaketlerin nedeni olarak bu barbar, büyücü, doğulu güzel kadını gösterip, Medea'nın aleyhinde bir kamuoyu oluşturmaya başlarlar.

Nihayetinde Medea'nın sürgün kararı çıkarılır ve sürgün edilir. Kocası İason (Jason) Kral Kreon'un kızı Glauke ile evlenir ve Medea'dan olan ikiz oğulları Meidos ve Pheres ile birlikte Korinth'de sarayda yaşamaya başlar. Medea hem eşi hem de çocukları olmaksızın sürgün edilmiş ve o gün gelişen kutlamalar sırasında halk galeyana gelip bazı köleleri kurban eder. Ardından ruhsal dengesi pek yerinde olmayan Glauke intihar eder ve bu ölümün nedeninin Medea'nın kara büyüleri olduğu söylentisi yayılır. Bu söylenti, halkın kendine yeni kurbanlar seçmesine neden olur ve Medea'nın Hera tapınağında olan çocukları Korinthos halkı tarafından acımasızca kurban edilip öldürülürler. Rene Girard'ın dediği gibi doyurulmamış şiddet böylece, öfkesini uyandırmış olan yaratığın yerine, zayıf ve el altında olmak dışında öfkenin şimşeklerini üstüne çekecek hiçbir özelliği olmayan başka bir şeyi, yani aradığı yedek kurbanı bulmuştur (Girard, 2003: s. 3).

Kurban ritüelinin arındırıcı bir etkisi olduğu ve böylece insanların kendilerini gizlice yaptıkları kötülüklerden arındırdıkları düşünülür. Buna Wolf'un eserindeki Akamas iyi bir örnek oluşturmaktadır. Kralın en yakın danışmanı olan Akamas, Medea'nın kralın gücünü tehdit ettiğini Kreon'a söyler. Gerçek böyle değildir, Medea'nın başarısı ve gördüğü ilgiyi aslında kendi iktidarı ve gücü için bir tehdit olarak algılamaktadır. Zayıf ve hastalıklı Glauke'nin ölümünden bile Medea'yı sorumlu tutarak masum çocukların öldürülmesine neden olur. Kendi elini bulaştırmaya bile, cinayetlerin işlenmesine sebep olur ve gittikçe kötücül düşüncelerine yenilerini ekler. Güç ve iktidar için masum insanların kanlarının dökülmesine neden olmanın dışında bir de şiddeti kutsallık haline getirir. Bu bağlamda Lienhardt'ın kurban tanımı anlamlıdır, ona göre kurban "insan tutkularını taşıyan" bir günah keçisidir (Girard, 2003: s. 138). Medea da bir insanın tutkuları sonucu kurban konumuna getirilmiş ve kutsallık bulaştırılan şiddet ona yöneltilecek böylece asıl cani kendini kendi ve halkın nazarında arındırmıştır.

IV. Sonuç

Medea'yı çocuk katili bir anne olarak ataerkil bakış açısıyla ele alan Euripides ve Seneca'dan farklı olarak ele alan Wolf, ataerkil toplum yapısını eleştiren ve aynı zamanda çocukları öldürülen bu mitolojik figürü romanının merkezine yerleştirir. Medea, insanlığa iyilik yapmak için çaba gösteren seven bir eş ve annedir Wolf'un eserinde, Euripides ya da Seneca'da olduğu gibi kıskançlıktan her şeyi yapan acımasız bir canavar değildir. Suçlu bir kadın değil, aksine suçları hataları ortaya çıkaran ve bundan dolayı da iktidardakilerin hoşuna gitmeyen, kendilerini tehlike altında hissettiklerinden dolayı suçlanan, günah keçisi haline getirilen bir kadındır. Wolf'un eserinde ise, mitolojide çocuk katili bir anne olarak yer verilen Medea'nın aslında günahsız ve kurban olduğuna tanıklık ederiz.

Medea'nın bu kadar çok dikkat çekip, geçmişten günümüze sanatın her alanında popüler bir figür olmasının asıl nedeni, belki de bu figürün üzerine

dikkatleri ilk defa çeken Euripides'in onu bir çocuk katili olarak sunmasında yatmaktadır. Eğer çocuklarını öldüren bir anne olmasaydı, Medea bu kadar ün kazanır mıydı, bunu bilemiyoruz, ama bu güne kadar gördüğü ilginin bundan sonra da devam edeceği düşüncesindeyiz.

Kaynakça

- Aydın, Y. (2016). *Reflexionen über Entfremdungserscheinungen in Christa Wolfs Medea. Stimmen*, Peter Lang Edition, Frankfurt am Main.
- Aydın, Y. (2016). "Güngör Dilmen'in Kurban ve Christa Wolf'un Medea.Stimmen Yapıtlarında Çocukların Kurban Edilmesi Sorunsalı Üzerine". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20/4), s. 1471-1491.
- Bonnefoy, Y. (2000). *Mitolojiler Sözlüğü*, I. Cilt A-K (Çev: Levent Yılmaz). Ankara: Dost Kitabevi.
- Euripides. (2017). *Medea* (Çev: Ari Çokona). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Girard, R. (2003). *Şiddet ve Kutsal* (Çev. Necmiye Alpay). İstanbul: Kanat Kitap.
- Hamilton, E. (2004). *Mitologya* (Çev. Ülkü Tamer). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Irscher, J; Johne, R. (1999). *Lexikon der Antike, Mythos başlığı, Directmedia. Digitale Bibliothek Band 18. (3), 821; LDA, Berlin.*
- Morasi, S. Die Heilkunst der Frauen- Krauter im Zyklus des Lebens, E-Motion Seneca. (2017). *Medea* (Çev. Çiğdem Dürüşken). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Wolf, C. (2000). *Medeia. Sesler* (Çev. Turgay Kurultay). İstanbul: Telos Yayıncılık.